

Маънавият тарғиботчисига ёрдам

ОТАБЕК БОЗОРОВ

МИЛЛИЙ ҒОЯ ВА ТАРҒИБОТ САМАРАДОРЛИГИ

Oldingi foydalanishlar
sanoq dori

7

2 Flap

90/2

8/22

—

— —

РЕСПУБЛИКА МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ МАРКАЗИ

ОТАБЕК БОЗОРОВ

МИЛЛИЙ ҒОЯ ВА ТАРҒИБОТ САМАРАДОРЛИГИ

Вилоят
маънавият ва
маърифат
бошқармасидан
совға

ТОШКЕНТ «МАЪНАВИЯТ» 2018

УЎК: 323.1(575.1)

КБК: 66.5(5Ў)

Б 80

Бозоров, Отабек.

Б 80

Миллий ғоя ва тарғибот самарадорлиги [Матн] /
О. Бозоров. – Тошкент: «Маънавият», 2018. – 32 б.

ISBN 978-9943-04-356-5

Инсон бошқа мавжудотлардан онгу тафаккури, ақл-заковати, оламни хис этиш ва англаш қобилияти, маънавий фазилатлар соҳиби бўлгани билан фарқ қилади.

Рисолада маънавиятнинг инсон ҳаётида тутган ўрни, уни бунёдкорлик, яратувчанликка ундайдиган омиллар, шунингдек, миллий ғоя ва маънавий тарғибот самарадорлигини ошириш ҳақида сўз боради.

Ушбу қўлланма маънавият тарғиботчилари, ўқувчи-талабалар ва кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

УЎК: 323.1(575.1)

КБК: 66.5(5Ў)

М а с ъ у л м у ҳ а р р и р:

**А.К. Қодиоров, Республика Маънавият ва
Маърифат маркази раҳбари**

· Т а қ р и з ч и л а р:

*педагогика фанлари доктори, профессор М. Қуронов
фалсафа фанлари номзоди Ш. Тўраев*

КИРИШ

Дарҳақиқат, агар умуммиллий ғоя бўлмаса, якдил англономаса, фаол тарғиб қилиномаса, ижтимоий ҳамкорлик ишига айланомаса, бу бўшлиқни турли ёт ғоялар ва уларнинг натижаси бўлмиш афсуслар, аянчли манзаралар тўлдираркан. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг огоҳлик ва миллий манфаатларимиз ҳақидаги даъватлари билан қуролланган ижтимоий ҳамкорлик ёшларимиз маънавиятини юксалтиришнинг бой тажрибасини тўплади.

Мафкуралар назариясида: «Ким қайси давлатнинг ахборот майдонини назорат қилса, уни идора ҳам қилади», – деган қадимий аксиома бор. Айрим сиёсий гуруҳлар геосиёсий маслақларда ахборот-мафкуравий хуружларни қўллаб, у ёки бу давлатнинг конституциявий тузумини, қаршилиқ кўрсатиш қобилиятини фалаж, нотавон қилиб, ўз иродасига бўйсундиришни истади. Бунда у қурбонликка танланган давлатнинг аҳолиси, айниқса ёшларига чанг солади. Шу йўл билан минглаб чақирим узоқда яшаётган йигит-қизларни ўз домига тортади.

Дунё ОАВларида тарқатилаётган ахборотларнинг 8 фоизи ҳолис, 92 фоизи манипуляцияга қаратилган. Интернетнинг «Одноклассники», «Фейсбук», «В контакте», «Твиттер» каби ижтимоий тармоқлари ҳамда «Telegram», «Instagram», «Imo» каби месенжерлар ёшларга идеал «улашмоқда». Диний экстремизм, одам савдоси, халқаро терроризм ва бошқа иллатлар Интернет

орқали йигит-кизларимизни йўлдан уришни истаётир. Ўсмирлар бир куннинг 40 фоизини таълим муассасаларида ўтказиб, 60 фоизда бўш қолишлари мумкин. Бу эса ижтимоий ҳамкорлик олдига ғоявий тарбияни устувор умуммиллий вазифа этиб қўймоқда.

Токи ҳар бир йигит-киз четдан кириб келган фикр, ғоя, маълумотни «Буни таркатаётган ким?», «Нима мақсадда?», «Менинг муносабатим қандай бўлиши керак?» каби саволлар билан кутиб олсин. Шу маънода ёшларимизни бу «тушунча»ларга қарши туришга ўргатишимиз зарурлиги аён бўлади. Яъни, ҳар бир йигит-киз ўша бузғунчи ғоянинг, уни тарқатувчининг ёқасидан тутсин, уни тўхтатишнинг қонуний чораларини қўлласин, дўстларини, оиласини, танишларини огохлантирсин.

Бизнинг асосий ғоямиз – Ўзбекистоннинг буюк келажасига бор билим ва малакамиз, изодий куч-қудратимизни бағишлаш орқали она Ватанимизнинг миллий манфаатлари йўлида фидокорона хизмат қилишдир.

Шавкат Мирзиёев

ҒОЯНИНГ АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Ғоя нима?

Биз кўпинча сўзлашувда, маънавий-маърифий тадбирларда, дарсларда, оммавий ахборот воситаларида миллий ғоя, ёт ғоя, бунёдкор ғоя, бузғунчи ғоя, бегона ғоя, вайронкор ғоя ва бошқа шу каби ғояга алоқадор бўлган сўзлардан фойдаланамиз-у, аммо уларнинг маъносини суҳбатдошимиз, тингловчимиз, ўқувчимиз ёки муштарийларимизга тушунтириб ўтирмаймиз. Сабаби биз уларни билади, деб ўйлаймиз. Мактабда ўқиган-ку, деймиз. Тўғри, ўқиган, лекин етарли даражада тушунмаган. Ҳар қандай оддий ва содда тушунчаларни ҳам инсон болалагида бошқача тушунади, тушунмаганини айтмайди. Ўз дунёқараши бўйича қабул қилади ва катта бўлганида ўша тушунча умуман бошқача маъно касб этишини англаб етади. Бу эса унғача бўлган даврда ўзининг салбий таъсирини кўрсатиши мумкин.

Комилликка интилган инсонлар улғайиб боргани сари ҳар бир воқеа-ходиса ва нарса-буюмнинг, сўз ва тушунчаларнинг мазмунини чуқурроқ ўрганишга, англашга интилади. Бироқ болаликда ўрганиб қолган тушунчалар ўрнини алмаштириш бироз қийин кечади. Болалигида олган маълумотини ишончлироқ деб қабул қилади. Буни шевалардаги сўзлар мисолида ҳам тушунтириш мумкин. Масалан, Тошкент шевасида ота ҳамда онанинг онаси – буви опоқи дейилади. Андижон шевасида эса ота ҳамда онанинг отаси – бува, бобо

опоки дейилади. Энди андижонлик йигитга тошкентлик қиз опоқингиз деса, андижонликнинг кўз олдига, хаёлига, тафаккурига дарров бувиси келади. Буларга энди минг марта тушунтирсангиз ҳам, бари бир, энг аввал ўзлари болаликда ўрганган тушунчалари бўйича қабул қилишади.

Шу маънода, биз юқорида номини тилга олган сўзларнинг маъно-моҳиятини ҳам ёшликдан ўргатиб бормасак, кейин кеч бўлиб, салбий оқибатларга олиб келиши мумкин. Шунинг учун мазкур рисолада ёт ғоялар ва уларга қарши курашда миллий ғоянинг ўрни масаласини ёритишни маъкул топдик.

Хўш, ғоя ўзи нима?

Ғоя арабча сўз бўлиб, мақсад, интилиш, ният, қасд каби маъноларни англатади. Ғоя – объектив борлиқни, воқелиқни киши онгида акс эттирувчи фикр. Ғоя – кишининг объектив борлиққа, воқелиққа муносабатини ифодаловчи, кишиларнинг дунёқарашлари асосини ташкил этувчи, одамларни мақсад сари етакловчи фикр.

Бадиий асарнинг мазмуни, туб моҳиятини белгилувчи фикр ҳам ғоя дейилади. Худди шунингдек, бирор иш-ҳаракат қилиш ҳақидаги фикр, ўй, ният, мақсад ҳам ғоя деб аталади.¹

Ғоя – инсон тафаккурида вужудга келадиган, ижтимоий характерга эга бўлган, руҳиятга кучли таъсир ўтказиб, жамият ва одамларни ҳаракатга чорлайдиган, мақсад-муддао сари етаклайдиган кучли, теран фикр.

Инсон онгининг маҳсули сифатида ғоялар тушунча ва фикрлар ёрдамида ифода этилади. Аммо ҳар қандай фикр ва қараш ҳам ғоя бўла олмайди. Ғоялар, гарчи тафаккурда пайдо бўлса-да, инсон ва жамият руҳиятига, ҳатто ғайри шуурий қатламларга ҳам сингиб боради. Ғоя шундай қувватга эгаки, у одамнинг ички дунёси-

¹ Ўзбек тилининг изоҳли луғати

гача кириб бориб, уни ҳаракатга келтирадиган, мақсад сари етаклайдиган руҳий-ақлий кучга айланади.

Турли диний ақидалар, фалсафий таълимотлар, илмий қарашлар, бадиий асарларнинг негизида муайян ғоялар ётади. Ижтимоий-сиёсий ҳаракатларнинг мақсадлари ҳам ғояларда акс этади.

Ғоянинг асосий хусусиятларидан бири – унинг ҳаракатга келтирувчи куч эканлигидир. Ғоялар муайян мақсадга йўналтирилганлиги билан тавсифланади. Масалан, жамиятга, кўпчилик инсонларга, бирор жамоа ёки гуруҳга, миллат ёки элатга зарар келтирадиган, мақсадларидан оғиштирадиган ғоялар вайронкор ғоялар дейилади. Чунки уларнинг мақсади бирон-бир нарсани (жамиятнинг жипслигини, ҳаракатчанлиги ва юксак марраларга интилишини) вайрон қилишдан иборат.

Қандай ғоялар ёт ғоялар дейилади?

Инсоният ўз тарихида қанча уруш кўрган, қанча қурбон берган бўлса, булар ёвуз ва ёт ғояларнинг пайдо бўлиши, тарғиб қилиниши натижасида миллионлаб кишиларни аввал шу ғоялар билан қуроллантиришдан бошланган. Ёт ғоялар тарғиботи одамлар, миллатлар ва таъбир жоиз бўлса, ер юзида яшаб турган инсониятнинг тинчлигини бузган. Бунга тарихдан кўплаб мисоллар келтириш мумкин. Масалан, фашизм ғояси бунга ёрқин мисол бўла олади.

Ёт ғоялар буғдойзорда ўсган сассиқ ва захарли ўтларга ўхшайди. Масалан, буғдой экиб, суғорамиз. Ана шу сувдан бегона – ёввойи ўсимликлар ҳам баҳраманд бўлади. Агар ўша бегона ўтларни ўз вақтида юлиб ташламасак, буғдойга солинган ўғитлардан ҳам баҳра олади. Табиийки, экинимиш пишиб, ҳосилини йиғиб олган вақтимизда, ўша бегона – сассиқ ва захарли ўтнинг мевасини ҳам биргаликда йиғиб оламиз. Натижада, шу буғдойдан тайёрланган ун ҳам сассиқ ва

заҳарли бўлади. Мақсадимиз мазали таомлар тайёрлаш эди. Аммо бегона ўсимликларга қарши ўз вақтида курашмаганимиз учун мақсадимизга эриша олмадик. Ҳатто соғлигимизга ҳам салбий таъсир кўрсатиб, бетоб бўлиб қолишимизга сабаб бўлди.. Бундай ғоялар бизнинг жамиятимизга мутлақо керак эмас. Чунки, Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти И.Каримов таъкидлаганидек: **«Қайси ғоя инсоний бўлса, одамларга фойдаси тегса, ўша ғоя жамиятга керак»**¹.

Демак, **ёт ғоялар бу:** *бизга мутлақо бегона, миллий ғоямизга қариндошлиги бўлмаган, четдан кириб келаётган, маънавиятимиз ва юртимиз келажакига зарар келтирувчи, қолоқликка олиб боровчи ғоялардир.*

Ғоявий таҳдидлар

Ғоявий таҳдидлар инсон онгини сохта, беъмани ва нисбий бўлган ғоялар билан тўлдиришга қаратилади. Ғоявий таҳдидлар атайин, мақсадли равишда амалга оширилиши билан хавfli ҳисобланади. Бугунги кунда юртимизда маънавий ва ахлоқий тубанлик манбаи бўлган «оммавий маданият» элементлари бўлмиш эгоизм, ахлоқий бузуклик, зўравонлик, меъёридан ортиқ даражадаги индивидуализм, мутаассибона эътиқод каби ғоявий таҳдидларни четдан туриб тикиштиришга уринишлар кўзга ташланмоқда. Ғоявий таҳдидлар шахсни, миллатни ва миллий маданиятнинг ўзига ҳослигини издан чиқарувчи хатардир. Улар биринчи навбатда одамларни ғоявий боқимандаликка ўргатишга ҳаракат қилади. Шунда ғоявий таъсир ўтказиш йўли очилади. Биринчи Президентимиз таъкидлаб ўтганларидек: **«Боқимандалик, айтайлик фақат моддий**

¹ **Ислом Каримов.** Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. Асарлар 1-жилд. –Т.: «Ўзбекистон», 1996, 16-б.

масалалардагина эмас, умуман, ғоялар бўйича ҳам бор, яъни кимдир келиб бизни бошқаради, ақл ўргатади, йўл кўрсатади, бизнинг юмушларимизни бажариб беради, бизни йўналтириб, етаклаб юради ва биз ҳаётни шу тариқа кураимиз, деган гаплар эски замондан қолган. Бугун бизнинг вазифамиз шундан иборатки, ҳозир ҳаётга кириб келаётган ёшлар бу масалада, ўз қатъий позициясини, ўз мустақил фикрини, ўз ёндашувини албатта, билдириши керак. Агар биз безътибор бўлсак, бўшлиқ, бепарволик қилсак, умуман, бу масалани эътибордан четда қолдирсак, мафкура майдонини бошқалар эгаллаб олади ва ёшларимизни бошқалар етаклаб қаёққа олиб боришини ўзингиз биласиз»¹.

Ўтмишда дин никоби остида ўз манфаатлари сари кураш олиб борган, турли хунрезликлар ва бузғунчиликларга сабаб бўлган ғоявий таҳдид қилишга қаратилган воқеалар кўплаб учрайди. Жумладан, Абу Али ибн Али Тусий Низомулмулк ўзининг «Сиёсатнома» («Сияр ул-мулк») асарида бу фикримизни исботловчи айрим воқеликлар ҳақида хабар беради. Холбуки, узоқ йиллар салжуқийлар саройида вазирлик лавозимида ишлаб келган ва «Низомулмулк» номи билан машҳур бўлган бу давлат арбобининг ўзи ҳам исломга ёт бўлган фиску фасод қурбони бўлди. У ёлланма қотил тифидан ўлим топди.

«Қадим замонларда хорижийлар (диндан қайтганлар) бўлган ва улар давлатга яширинча ёмонлик қилиб, ҳар бир овозага қулоқ солиб, майда ишларга ҳам аралашиб юардилар. Худо ўзи сақласину, мабодо давлатга бирор зарар тегиб қолса, бу итлар яширинган жойларидан чиқиб, давлатга қарши юриш қилиб қўлларидан келган ёмонлик ва бўҳтон ишларни қиладилар. Улар

¹ **Ислом Каримов.** Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. Асарлар 1-жилд. –Т.: «Ўзбекистон», 1996, 340-б.

гарчи сўзларида мусулмонликка даъвогар бўлсалар-да, ҳақиқатда эса кофирлар феъли ва ишларини қиладилар. Уларнинг ботинлари зохирларига қарши, сўзлари амалларига зиддир. Муҳаммад алайҳиссалом (С.А.В) динида булардан ёмонроқ душман йўқ», – деб ёзади Низомулмулк.

Демак, бундан деярли 10 аср илгари, ундан олдин, кейин ҳам «ҳақиқий мусулмон» ниқоби орқасида яширинган бундай кишилар халқ манфаатларидан ўз шахсий манфаатларини устувор қўйган. Пайт пойлаб туриб хужумга ўтган. Уларнинг ғояси ўша даврдаги халқнинг миллий ғоясига мутлақо зид бўлган. Давлат юритаётган сиёсатга халақит бериб, тараққиётига тўсқинлик қилган. Ўша даврларда ҳам ёт ғоялар мавжуд бўлган.

Ғоявий таҳдидлар инсон онгини сохта, бемаъни ва нисбий бўлган ғоялар билан тўлдиришга қаратилади. Ғоявий таҳдидлар атайин, мақсадли равишда амалга оширилиши билан хавфли ҳисобланади. Ғоявий таҳдидлар шахсни, миллатни ва миллий маданиятнинг ўзига хослигини издан чиқарувчи хатардир.

Ёт ғоялар аслида кимнингдир ғояси, балки қайсидир халқнинг миллий ғояси ҳам бўлиши мумкин. Улар учун миллий ва ўз манфаатларини ифодаладиган ғоя биз учун бегона ҳисобланади. Шу билан бирга бизнинг миллий ғоямиз билан қарама-қарши маънога ҳам эга бўлиши мумкин. Чунки айрим ғоялар ўзгалар томонидан ўз манфаати йўлида ўйлаб топилиб, маълум бир мақсадларда муайян мамлакатларга ёйилади. Экспорт қилинган ғоялар эса ғоя эгаси бўлган мамлакатга фойда келтиради, фаровон ҳаёт сари олиб боради. Уни импорт қилган мамлакатни таназзул сари олиб боради. Албатта, бундай ғоялар ниқобланган ҳолда экспортга чиқарилади. Натижада қуйидаги ҳолатларни юзага келтиради:

аввало, ўша мамлакатдаги барча яхши нарсаларни бузади ва айнилади;

– обрўли одамларни жиноятга бошлайди;

– давлат рахбариятининг обрўсини тўкишга ҳаракат қилади. Бу ишда мамлакатдаги энг паст, мараз одамлар билан шериклик қилишга уринади.

– ўша юрт одамлари орасида келишмовчиликлар келтириб чиқаради;

– шу ҳудуддаги ёшларни кексаларга қарши гиж-гижлайди;

– ҳукуматнинг яхши иш юритишига ҳар қандай йўл билан қаршилиқ кўрсатиб, ҳалакит беради;

– мамлакатдаги таъминот ва тартиботга тўсиқлар қўйиб, бузади;

– шу давлат ҳақида маълумот олиб, уни таназзулга олиб борадиган йўллари кидиради;

– халқ анъаналарини қадрсизлантириб, имон-эътиқодини синдиради.

Шуларнинг барчасига эришилса, ғоявий курашда экспорт қилинган ғоя ғолиб чиқади. Ғоясини экспорт қилган мамлакат зафар қозонади. Импорт қилувчи давлат эса ўзи билмаган ҳолда ғоявий курашда мағлубиятга учраб, экспортчи давлатга ғоявий жиҳатдан қарам бўлади. Маънавияти тубанликка сари қулай бошлайди. Ўзлигини йўқотади. Молиявий ва иқтисодий жиҳатдан инкирозга юз тутди. Буларнинг ҳаммаси ғолиб мамлакатга фойда келтиради. Бу ғоявий тажовуз ҳам дейилади.

Ғоявий тажовуз – муайян бир жамият ёки миллат, ижтимоий катлам ё гуруҳ онги ва руҳиятига ташқаридан ўтказиладиган мафкуравий таъсир. Ғоявий тажовузнинг муҳим хусусиятлари – ҳақиқатни сохталаштириш, тарихни одамлар хотирасидан ўчириш, умуминсоний қадриятларни қадрсизлантиришдан иборат. Ғоявий тажовуз алдаш ва макр билан ёшларни ўз ота-оналарига, жамиятга қарши қўйиш, хиёнат ва

сотқинликни фидойилик деб кўрсатиш шаклида ҳам намоён бўлади. Ҳозирги замонда юз бераётган глобаллашув жараёнлари ғоявий тажовузнинг шакллари ва йўналишларига ҳам ўзгартишлар киритмоқда. Ҳарбий қурол кучи билан ўз ғаразли мақсадларига етишиш имкониятидан маҳрум бўлган экстремист ва террорчи гуруҳлар тобора ғоявий тажовуз йўлига ўтмоқда. Унинг янги, янада хавфли усул ва воситаларидан фойдаланмоқда. Бундай тажовузга фақат умуминсоний ғоялар ва демократик тамойилларга асосланган соғлом мафкура билан қарши тура олиш мумкинлиги тобора аён бўлиб бормоқда. Ғоявий тажовуз аста-секинлик билан ғоявий қарамликни келтириб чиқаради.

Ғоявий қарамлик – миллат, жамиятнинг ўз манфаатлари ва мақсадларига мос келмайдиган, унга зид бўлган ғоявий оқимларга боғлиқлиги, ёт ва бегона ғояларга бўйсунитилиш характерловчи ҳолат. Ғоявий қарамлик ғоясизлик, ғоявий бўшлиқ ёхуд парокандалик оқибатида келиб чиқади. Унинг юзага келишига ташқаридан ўтказиладиган мафкуравий таъсирлар ҳам сабаб бўлади. Тарихда ғоявий қарамлик асоратига тушган, мустамлакага айлантирилган халқларни ўз маданияти, тили ва динидан узоқлаштишга, уларни унутишга олиб келган. Вақт ўтиши билан шу халқнинг илғор вакиллари, фидойи фарзандлари, ҳатто ўз жонини қурбон қилиб бўлса-да, озодлик ва мустақиллик учун курашган, қарамликнинг ҳар қандай кўринишига қарши оммани кўзғатган. Бугунги глобаллашув шароитида ғоявий қарамликка солишнинг турли усуллари қўлланилмоқда, хилма-хил «овоз»лар, оммавий ахборот воситалари, инфор­мацион технологиялар ёрдамида мафкуравий тажовузлар уюштирилмоқда. Бундай таҳдид ва таъсирларга фақат кучли ғоя, ўзликни англаш, соғлом мафкурагина қарши тура

олади. Мафкуравий полигонлар ядро полигонларидан хавфлироқ бўлиб бораётган бу вазиятда миллий истиқлол ғояларини ёшлар онги ва қалбига сингдириш ниҳоятда муҳим. Истиқлол ғояси фуқароларни тафаккур куллигидан кутқаради, Ватан равнақи, юрт тинчлиги ва фаровон турмушни таъминлашга ёрдам беради, мустақкам мафкуравий иммунитет ҳосил қилишга хизмат қилади.

Ҳар бир халқнинг миллий ғояси ўзи учун фойда келтирадиган бунёдкор ғояларга йўл очади. Ғоявий курашнинг хавфли томони шундаки, бунда кураш ҳеч қачон очиқ жанг кўринишида бўлмайди. Мақсадлар яширин бўлади. Бу курашда ғолиб чиқиш учун ҳар қайси мамлакатдаги халқнинг онгига шу мамлакат ўз миллий ғоясини сингдириши керак, ҳолос. Бу эса ғоявий тарбия дегани. Ғоявий тарбия тўғри ва самарали бўлмаса, ёт ғояларга мағлуб бўлиб, ўзлигини йўқотиши ва ўзгаларга ғоявий-сиёсий жиҳатдан қарам бўлишига олиб келади.

Ёт ғояларга қарши курашиш учун амалга оширишимиз лозим бўлган асосий ишлар қуйидагилардан иборат бўлмоғи лозим:

- мамлакатда нимаики яхши ва ҳосиятли нарсалар бор – барини мустақкамлаш ва янада бойитиш;

- кўзга кўринган, фаол, бошқарувга лаёқатли, иқтидорли ёшларнинг бошқа ёвуз гуруҳлар сафларига қўшилиб кетишининг олдини олиш, уларни она юртимиз ва халқимиз фаровонлигига хизмат қиладиган қарорлар қабул қилишга ундаш;

- бирон-бир раҳбарнинг нуфузига путур етказмаслик, уларни тўғри йўлга чорлаш ва керак пайтда жамоат олдида қўллаб-қувватлаш, ислохотлар ютуқларини кенг тарғиб қилиш;

- ёвуз мақсадлар йўлидаги энг қабиҳ ва разил одамлардан узоқ бўлиш, уларнинг ғояси ва мақсадини пуч-

га чиқариш ҳамда ёшларни ана шундай кимсалардан асраш;

- мамлакат фуқаролари орасида низо ва жанжал чиқишининг олдини олиш, доимо аҳил-иноқ ва ҳам-фикр бўлиш;

- ёшларнинг катта авлод билан ўзаро муносабатларини мустаҳкамлаш ва ҳар бир ёшни катталарга ҳурмат руҳида тарбиялаш;

- ҳукумат ишига имконият даражасида ҳар бир дақиқада ёрдам бериш ва ёт ғояларга, таъсирларга берилмаслик;

- миллий санъат намуналарининг кенг ёйилиши ва юксак кадрланишига, гуллаб-яшнашига ҳар томонлама хисса қўшиш;

- турли тумтароқ қўшиқлар (рэп, степ, чечетка, рокн-ролл, шейк ва вист кабилар)нинг кенг авж олишига йўл қўймаслик;

- халқимизнинг азалий миллий урф-одат ва анъаналарини авайлаб-асраш, унинг қадрини ошириш ва ёшларни мустақил фикрли, қатъий эътиқодли қилиб тарбиялаш учун ҳамма имкониятларни ишга солиш;

- ривожланиш ва тараққиётни қиёмига етказиш учун истеъдодли, билимли, иқтидорли ва юксак маънавиятли ёшларни, фуқароларни сафарбар этиш;

- ёлғон-яшиқ ваъдаларга учмаслик, ҳар қандай вазиятда ахборот хавфсизлигини таъминлаш ва бошқа шу кабилар.

Шунингдек, қуйидагилар ёт ғояларнинг олдини олиш ва уларга қарши курашишга ёрдам беради:

- миллий ғояни ёшлар онгига сингдириш;

- ёт ғояларни таниб олиш, зарарини билиш ва улардан огоҳ бўлиш;

- глобаллашув даврининг турли ғоявий таҳдидларидан огоҳ бўлиш;

- тарғибот-ташвиқот ишларини кучайтириш;
- таълим-тарбия тизими;
- маънавиятни юксалтириш;
- тарихни ўрганиш;
- миллий ўзликни англаш;
- бугунги дунёнинг мафкуравий манзарасини ўрганиб бориш;

- халқ оғзаки ижоди ва бадий асарларни ўқиш;
- диний-маърифий билимлар, жумладан, ислом ҳақиқатини англаш;

- аждодлардан қолган илмий-ижодий меросдан ўғит ва ўрнат олиш;

Ёшлар ёт ғояларга эргашиб кетмаслиги учун нима-лар қилишлари лозим:

- миллий мафкуранинг ҳар бир ғоясини амалга ошириш;

- мукаммал таълим-тарбияга интилиш;
- миллий урф-одат ва анъаналарга содиқ бўлиш;
- миллий ва умуминсоний қадриятларни эъзозлаш;

- ахлоқ қоидаларига доимий амал қилиш;
- мунтазам спорт билан шуғулланиш;
- миллий ҳунармандчиликни ўрганиш, ҳунар эгаллаш;

- эзгуликка чорловчи китобларни ўқиш;
- интеллектуал ўйинлар ўйнаш;
- маданий-маърифий тўғаракларга қатнаш;
- турли кўрик-танлов ва фестивалларда қатнашиш;
- маънавий-маърифий тадбирларда фаол иштирок этиш;

- аждодларнинг тарихий, адабий-бадий меросини ўрганиш;

- билимларга асосланиб, мустақил фикрли ва қатъий эътиқодли бўлиш;

– мафкуравий иммунитетни кучайтиришга қаратилган кўрсатув, эшиттириш ва тадбирлардан хабардор бўлиб туриш.

Бу масала ҳақида тўхталар экан, «...турли қараш ва фикрга эга бўлган ижтимоий қатламлар, сиёсий куч ва ҳаракатларнинг ўзига хос мақсадларини уйғунлаштирувчи ғоя – юрт тинчлиги, Ватан равнақи, халқ манфаати – барчамиз учун бирдек муқаддас бўлиши шарт, – дейди муҳтарам Биринчи Президентимиз Ислоҳ Каримов. – Том маънода мана шундай олийжаноб туйғулар миллий ғоя ва миллий мафкурамизнинг маъно-мазмунига, мана шу юртда яшайдиган ҳар қайси инсоннинг ҳаёт дастурига айланишига эришиш даркор»¹.

¹ **Ислоҳ Каримов.** Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз. Асарлар. 8-жилд. –Т.: «Ўзбекистон», 2000, 342-б.

МИЛЛИЙ ҒОЯ – МИЛЛАТ ОРЗУ-УМИДИ

Биринчи Президентимиз «Юксак маънавият – енгилмас куч» номли асарларида миллий ғоямизга: «Миллий ғоя деганда, аجدодлардан авлодларга ўтиб, асрлар давомида эъзозлаб келинаётган, шу юртда яшаётган ҳар бир инсон ва бутун халқнинг қалбида чуқур илдиз отиб, унинг маънавий эҳтиёжи ва ҳаёт талабига айланиб кетган, таъбир жоиз бўлса, ҳар қайси миллатнинг энг эзгу орзу-интилиш ва умид-мақсадларини ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, ўйлайманки, бундай кенг маъноли тушунчанинг мазмун-моҳиятини ифода қилган бўламиз»¹, – дея таъриф берадилар.

Шуни билишимиз керакки, халқимизнинг, миллатимизнинг эзгу орзу-интилишлари ва умид-мақсадларига хизмат қиладиган ҳар қандай бунёдкор ғояни миллий ғоямиз таркибига киритишимиз мумкин. Чунки миллий ғоядан мақсад ана шу орзу-интилиш ва умид-мақсадларга эзгулик йўли билан, ўзгаларга ва ўзимизга зарар келтирмаган ҳолда етишдан иборат.

Миллий ғоя – муайян миллатнинг ўтмиши, бугуни ва истиқболини ўзида мужассамлаштиради. Миллий ғояда миллатнинг туб манфаатлари ва мақсадлари ўз ифодасини топади. Бирор миллатнинг тараққиётига, раванқ топишига, тинчлиги ва фаровонлигига хизмат қиладиган ижтимоий ғоя шакли миллий ғоя дейилади.

Миллий ғоя ўз моҳиятига кўра, халқ, миллат тақдирига дахлдор бўлган, қиска ёки узоқ муддатда хал

¹ **Ислом Каримов.** Юксак маънавият – енгилмас куч. – Т.: «Маънавият», 2013, 71-б.

этилиши керак бўлган вазифалар ва мўлжалларни ҳам акс эттиради. У ёки бу ғоянинг миллий ғоя сифатида майдонга чиқиши миллатнинг ўтмиши, мавжуд ҳолати билан бевосита боғлиқдир. Ҳар қандай миллий ғояда умуминсоний моҳият мавжуд бўлади.

Бизнинг миллий ғоямиз барча эзгу ният ва мақсадлардан таркиб топган бўлиб, унга эришиш учун энг яхши фазилатларни ўзида мужассам қилган баркамол шахсни тарбиялашимиз лозим. Бугун ана шу иш бизнинг миллий ғоямизнинг энг асосий қон томирини ташкил этмоқда. Миллий ғоянинг асосий тушунча ва тамойилларининг энг марказида комил инсон ғояси турибди. Демак, бизнинг эътиборимиз марказида комил инсонни тарбиялаш масаласи турибди. Чунки юртнинг тинчлигини хоҳловчи ва уни таъминловчи, халқнинг фаровонлиги учун ҳаракат қилиб, Ватанни равақ топтирувчи шахс ким? Бу комилликка интилаган шахсдир. Агар комилликка интиладиган шахс бўлмаса, у ҳамкорликка ҳам қўнмайди, миллатлараро тотувлик ва динлараро бағрикенглик каби эзгу тамойилларни ҳам писанд қилмайди. Бундай кишиларнинг ёт ғояларга эргашиб кетиши ҳам осон кечади.

Миллий ғоя оилада кечувчи ғоявий тарбия жараёниларида ўзига хос равишда намоён бўлмоқда. Миллий ғояни одамлар қалби ва онгига сингдириш аввало оиладан бошланади. Миллий ғоя:

- *оила мафкураси;*
- *сулола мафкураси;*
- *боболар ўғити;*
- *отанинг шахсий ибрати;*
- *онанинг меҳри;*
- *устознинг таълим-тарбияси;*
- *катталарнинг ибрати*

оркали инсондан инсонга, авлоддан авлодга ўтади ва боланинг онгу шуурида муҳрланиб боради.

Ахлоқий, ғоявий-тарбиявий жихатдан соғлом бўлган оила негизидаги жамият ва давлат мустахкам бўлади. Бундай оилада баркамол шахс вояга етади, унинг туйғулари, тушунча ва дунёқарашида миллий ғоя кенг тарқалади. Менинг ҳар бир ҳаракатим – миллат тараккиёти учун, дея ёниб яшайди. Эзгулик йўлида бирор чўпни бир жойдан бошқа жойга олиб қўйса ҳам, бу ишни миллати учун, халқи учун бажарганидан фахрланади.

Бизнинг миллий ғоямиз – бутун Ўзбекистон оилаларининг биргаликда инсонпарвар, фаровон демократик жамият қуришда ҳар бир инсоннинг муносиб иштирокини таъминлаш бўйича қилган азму қарори ифодасидир. Инсон, оила, маҳалла, меҳнат жамоалари, давлат манфаатлари, уларни боғлаб турувчи ижтимоий-сиёсий тизимлар миллий ғояда яққол намоён бўлади.

Масалан, Ўзбекистон давлатининг бош стратегик мақсади – энг ривожланган давлатлар қаторидан ўрин эгаллаш. Бу мақсадга эришиш учун эса бир ёки икки кишининг ҳаракати эмас, балки бутун ўзбекистонликларнинг ҳаракати ёрдам беради. Хўш, барча ўзбекистонликлар нима учун бу мақсад сари интилади-лар, чунки агар ана шу мақсадга эришилса, юртимиз тинч, халқимиз фаровон бўлади. Ватан равақ топиб, нафақат Ўзбекистонимиз, балки ҳар бир фуқаромиз дунё миқёсида ўзига хос обрў-эътиборга сазовор бўлади. Келажак авлодга озод ва обод, эркин ва фаровон ҳаёт қолдирамиз. Бу эса ҳар бир ўзбекистонликнинг орзуси. Қалби пок, нияти эзгу бўлган инсонлар тинч юртда фаровон ҳаёт кечиришни хоҳлайди. Бу орзуга етиш учун ҳамма алоҳида ҳаракат қилса, натижага эришиш қийин. Агар биргалашиб бажарилса, бирники мингга, мингники туманга деганларидек, мақсадга эришиш анча осон ва тез бўлади.

Бирор яхши нарсани орзу қилдикми, унга эришишни мақсадимизга айлантирамиз. Энди бу мақсадга эри-

шишни ният қилмасак, мақсад сари ҳаракатга киришмасак, агар мўжиза юз бериб, ўз-ўзидан бўлиб қолмаса, орзу орзулигича қолиб кетаверади.

XXI аср бошида Ўзбекистон халкининг тафаккури-ни собиқ шўро тузуми мафкураси ўрнида пайдо бўлган бўшлиқ ҳамда бегона мафкура ва ғоялар таъсиридан ҳимоя қилиш – миллий истиқлол ғоялари билан тўлдириш нима сабабдан ўта муҳим маънавий-маърифий заруратга айланди?

Бунинг аҳамиятини Биринчи Президентимиз Ислом Каримов: «Эндиги вазифамиз шундан иборатки, **миллий истиқлол ғояси тушунчалари асосида кенг жамоатчилик, зиёлиларимиз, илм-фан ва маданият намояндалари, аввало, маънавий-маърифий соҳа ходимлари миллий мафкурани такомиллаштириш ҳамда унинг асосий тамойилларини одамлар онги ва қалбига сингдиришга қаратилган ишларни янги босқичга кўтаришлари зарур...**»¹ – дея ифодалади. Дарҳақиқат, миллий истиқлол мафкурасининг:

- муайян ғояга ишонтириш;
- уюштириш;
- сафарбар қилиш;
- маънавий-руҳий рағбатлантириш;
- ғоявий тарбиялаш;
- ғоявий иммунитетни шакллантириш;
- ҳаракат дастури тузиш;

каби мақсадларини руёбга чиқариш долзарб вазифага айланди. Зеро, ана шунда Ўзбекистон халқи олдида турган миллий истиқлол мафкурасининг бош ғояси – озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш иши ўзининг таъсирчан, амалий воситасига эга бўлади.

Тарғибот миллий ғоя ва миллий мафкура мазмун-моҳиятига мос бўлган тақдирдагина кутилган нати-

¹Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар. – Т.: «Ўзбекистон», 2000, 4-б.

жага эришиш мумкин. Жумладан, миллий ғояни тарғиб қилишда иштирок этувчи барча бўғин ва айрим поғоналарда:

- узлуксизлик;
- боскичма-боскичлик;
- фаоллик;
- мафкурани эътиқодга айлантириш;
- иш билан сўз бирлиги;
- шахсий ибрат;
- ҳаётийлик (ютуқлар билан бирга камчиликларни ҳам кўрсатиш)»¹.

тамоийлларига амал қилиш мақсадга мувофиқ.

Инсон ҳаёти ва ёшлар тарбиясига катта хавф солаётган ва бутун жаҳонда бамисоли бало-қазодек тарқалиб бораётган ёт ғоялар ва ғоявий хуружларга қарши курашиш ҳаётий-амалий аҳамиятга эгадир. Шунинг учун Биринчи Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаганларидек, **бизнинг миллий руҳимиз ва табиатимизга ёт ва бегона бўлган ана шундай ҳодисаларни фақат танқид ва инкор қилиш ёки уларни тақиқлашнинг ўзи етарли эмас. Бундай хатарлардан ҳаётимизни асраш, маънавий бўшлиққа йўл қўймаслик учун авваламбор эзгу инсоний ғоялар билан халқимизнинг онгу тафаккурини ва савиясини юксалтириш, жаҳон майдонида юз бераётган кескин ақл-заковат ва истеъдод мусобақасида беллашувга қодир бўлишимиз шарт.**

Боланинг қўлидан ханжарни олиб қўйсак, унинг ўрнига бошқа нарсани олмаслиги учун нима қилишимиз керак? Унинг қўлига ажойиб ва ғаройиб қоғоз ва қаламни тутқазмоғимиз лозим. Аввало, унинг қалбига эзгу мақсадларни жойламоғимиз керак. Ана шу эзгу мақсадлар сари интилишга ундашимиз ва ханжарнинг ёмонлиги-ю қаламнинг яхши эканлигини тушунтира

¹ А. Азизхўжаев. Миллий истиқлол ғояси ва тарғибот технологияси. «Жамият ва бошқарув», 2000, 3-сон, 20-б.

билишимиз шарт. Бу борада бизга миллий ғоямиз ва миллий маънавиятимиз дастуруламал бўлиб хизмат қилади. Яъни, биз эртага болаларимизга ундай қилма, ёмон бўлади, бундай қилма, зарарлидир демаслигимиз учун уларга бугун нима учун яшаётганлигини, қандай мақсад сари интилиши лозимлигини уқтиришимиз керак. Масалан, биз мустақилликка эришган илк вақтимизда мақсадимизни белгилаб олдик: озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш. Бу мақсадга эришиш учун бир қатор вазифаларни бажаришимиз лозимлигини ҳам англадик. Улар: юрт тинчлиги, Ватан равнаки, халқ фаровонлигини таъминлаш ва шу йўлда хизмат қиладиган комил инсонларни тарбиялаш, бунинг учун ижтимоий ҳамкорликни йўлга қўйиш ҳамда мамлакатда миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликка кенг йўл очиб бериш. Бугун ўзбек халқи озод ва обод Ватанда, эркин ва фаровон ҳаётда кун кечирмоқда. Энди биз олдимизга янги мақсадларни қўймоқдамиз: Ўзбекистонни ривожланган давлатга айлантириш, юрт тинчлиги ва Ватан равнакини мустаҳкамлаш, халқ фаровонлигини янада ошириш.

Ўзбекистонда туғилиб, униб-ўсиб келаётган ҳар бир ёш авлод онгига ана шу мақсадимизни сингдириб борсак, уларга янги замонавий билимлар бериб, миллий ғоямиз руҳида тарбиялаб, юксак маънавият уруғини калб кўрига тикиб қўйсак, эртага уни турли маънавий таҳдидлардан асрашимиз керак деган муаммодан қутулган бўламиз. Чунки ёш авлоднинг ўзи нима яхши-ю нима ёмонлигини, кимга эргашиб, кимдан қочиш кераклигини англаб етади. Мустақил фикр ва қатъий эътиқодга эга бўлади. Қисқаси, оқ ва қорани бир-биридан ўзи ажратиб олади.

Хуллас, ҳар биримизнинг мақсадимиз Ўзбекистонни ривожланган давлатга айлантириш орқали юрт тинчлиги ва халқ фаровонлигини таъминлаш эканлигини ҳамда

ёт ва бегона ғоялар ана шу мақсадга ғов бўлаётганини сингдираверишдан чарчамаслигимиз керак. Уларга ўша ғаразгўй ғоялар таклиф этаётган ҳаётдан кўра ўзимизнинг миллий маънавиятимиз асосида шаклланган ҳаёт йўли яхши эканлигини ўргатишимиз, иккаласини солиштириб, оқибатлари нималарга олиб бориши мумкинлигини яққол ҳаётий мисоллар асосида тушунтириб беришимиз лозим бўлади. Шу маънода, бугунги кунда намоён бўлаётган бегона ғояларга қарши миллий ахлоқ кодексимизда қандай фазилатлар, миллий ғоямизнинг қандай асосий тушунча ва тамойиллари мавжудлигини имкон даражасида кўрсатиб беришга ҳаракат қилдик.

Зеро, мамлакатимиз раҳбари таъкидлаганидек: **«Жамиятимизда ҳукм сураётган ўзаро дўстлик ва ҳамжиҳатликни янада ривожлантириш, қайси миллат, дин ва эътиқодга мансублигидан қатъи назар, барча фуқаролар учун тенг ҳуқуқларни таъминлаш эътиборимиз марказида бўлади. Уларнинг ўртасига нифоқ соладиган экстремистик ва радикал ғояларни тарқатишга Ўзбекистонда мутлақо йўл қўйилмайди.**

Ўзбекистон ва унинг бағрикенг халқи тинчликсевар сиёсат юритиш, миллий ва умуминсоний кадриятларга ҳурмат билан қараш тамойилларини амалга ошириш позициясида доимо мустаҳкам туриб келмоқда. Лекин зарур бўлса, биз мамлакатимиз суверенитети ва мустақиллигига, халқимизнинг тинч ва осуда ҳаётига таҳдид соладиган ҳар қандай уринишларга қарши кескин зарба беришга қодирмиз. Шунинг учун мен, халқимизга мурожаат қилиб, шуни айтмоқчиманки, бу масалада ҳеч кимда ҳеч қандай иккиланиш ва шубҳа бўлмаслиги лозим. Бунга бизнинг кучимиз ҳам, қудратимиз ҳам етади»¹.

¹ Шавкат Мирзиёев. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: «Ўзбекистон», 2016, 9-б.

ТАРҒИБОТ САМАРАСИ

«Ёшлар ўртасида мамлакатимиз бой тарихини, унинг бетакрор маданияти ва миллий қадриятларини кенг тарғиб этиш, жаҳон илм-фани ва адабиёти ютуқларини етказиш учун зарур муҳит ва шарт-шароит яратиш зарур»¹.

Шавкат Мирзиёев

Демак, тарғибот-ташвиқот – қадимий соҳа. Ҳозир бу иш ўзининг оддийдан мураккабга қараб бориш, илмий асосга таяниш, ҳаёт билан чамбарчас алоқадорлик, узвийлик, тезкорлик, эстетик элементларга, миллий истиқлол ғоясига таяниш, назария ва амалиёт бирлиги, ўзбек характериға хос сифатларни инобатга олиш, тушунарлилик, тарбиялаш, тизимлилик, кўргазмалилик, кўрсатмалилик ва бошқа тамойилларга эга. Ҳар бир ишга, жумладан, тарғиботга ҳам илмий ёндашмасак, биз адашамиз. Бизни ўнгу сўлдан эшитиладиган манфаатли овозлар чалғитаверади.

Фуқаролик жамиятини барпо қилиш ғоясининг тарғибот натижалари нимада билинади? Унинг натижалари, мевалари Олтиарик, Ҳазорасп, Қўшработ, Сирдарё, Бойсун, Фориш, жамики туман, шаҳар ва қишлоқларимизда ватандошларимизнинг ўй, сўз ва амалларида билинади, эшитилади, кўринади.

Бугун бизгача етиб келган яхши-ёмон ғоялар мафкуралар ҳам кучли тарғиботга таянган. Бизгача етиб

¹ Шавкат Мирзиёев. «Халқ сўзи» газетаси, 2017 йил 16 январь.

келмаганлари эса кучли тарғибот механизми, методлари билан таъминланмаганлиги туфайли 1–100 кишининг миясида бўлган. Уларга қўшилиб вафот этиб кетаверган. Демак, биз интилаётган озод, обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаётни барпо қилиш мақсадимиз кучли тарғибот ва ташвиқот билан таъминланиши лозим. Тарғибот-ташвиқот ҳозирги ўзбекларнинг отабоболаридан 20 карра тез фикрлашга, 20 карра фаолликка, 20 карра огоҳликка, 20 карра ташаббускорлик ва тадбиркорликка ҳисса қўшиши керак. Акс ҳолда бу иш чўзилиб кетади.

Хўп шундай экан, тарғибот-ташвиқотнинг яхши ё ёмонлигини, фойдасини қандай билиш, кўриш, сезиш, ўлчаш мумкин? Бизнингча, ҳозир эл олдига чиқувчи нотик халкимиз учун газетага мақола, телекўрсатув ва радиоэшиттириш тайёрлаётган ҳар бир журналист, воиз, ўз фикрини элга ёйиш учун қўлга қалам олади. Тижорат, реклама соҳасида ишлаётганлар буни жуда қотиришади. Чунки улар ишининг самараси аниқ – кўп сонли рақамларда, фойдада яққол кўринади. Лекин маънавият, миллий ғоя тарғиботида самара бутунлай бошқача бўлади-да. Фарқ – моддий ва маънавий ўлчовларда. Дарахтнинг, боланинг ўсаётганлиги, эсаётган шабадани кўз билан кўриб бўлмаса-да, «ўсаяпти», «ўсмаяпти» дейдилар. Лекин бу маънавиятдаги ўзгаришларни ўлчаб бўлмайди, дегани эмас. Афсуски, айрим кишилар: «Маънавиятни ҳам ўлчаб бўларканми?» – деб саёзгина кулиб қўйишади. Нимаики бор экан, ўзгарар экан, у намоён бўлади. Ўзгарган нарсани эса ўлчаш мумкин. Бунга яққол мисол қилиб педагоглари-мизнинг ёшларда ватанпарварлик, меҳнатсеварлик, нафосат туйғуси, ахлоқ, хулқ-атвор маданияти ва бошқа ўнлаб ижобий ва салбий сифатларни ўлчай олишаётганини келтириш мумкин.

Бозор иктисодиёти шароитида тарғибот – прагматик бўлиши керак. У одамларнинг шахсий манфатла-

рини нишонга олиб, миллий манфаатлар билан пайванд қила олиши керак. Янада образли қилиб айтганда, тарғибот халққа фойдали бўладиган нарсаларни ёритиб берувчи прожектор бўлмоғи лозим. Эски режали иқтисодиёт шароитида иш берган тарғибот концепцияси бозор иқтисодиёти шароитида ишлайди. Ишласа ҳам у ўткинчи, саёз, расмий натижалар беради. Шу сабабли бугунги кун тарғиботининг формуласини «тингловчи манфаатларини акс эттириш коэффиценти» + «тарғибот мазмунининг услубларига мослиги»нинг фуқаролик жамияти манфаатларига мослик даражасига бўлиниши шаклида тасаввур қилиш мумкин.

Ҳар бир кўрсаткични шартли 10 балл миқдорида баҳолаб, ҳар бир жамоа, туман, маҳалла, шаҳар, вилоят ва бутун Ўзбекистон миқёсида фуқаролик жамияти ғоялари тарғиботининг самарадорлигини ўлчаш мумкин. Тарғибот-ташвиқот стихияли иш эмас. Агар у стихияли бўлса, ҳеч нарса ўзгармайди. Тарғибот-ташвиқот динамикаси шундайки, унда ташқи (объектив) ички (субъектив) нинг бисотига айланади. Ҳозир эшитган фикр Райҳона, Саломат опалар, Эргаш, Собир ака ва бошқаларнинг мажлисдан кейинги – эртанги фаолияти, айтган сўз, қилган ишларида намоён бўлади.

Тарғибот самарали бўлса, у фуқаролик жамияти қадриятларини одамларнинг кундалик ҳаётдаги хулқ-атворига айлантиради. Бунинг учун тарғибот олдида ана шундай вазифа қўйилиши керак. Акс ҳолда, атоқли ҳуқуқшунос олим Акмал Саидов айтганидек: «Ҳозирги босқичда фуқаролик жамиятининг демократик негизларини шакллантириш фақат Конституция ва Ўзбекистон қонунчилигининг асосий қоидаларини билишинигина эмас, балки ўзининг амалий фаолиятида Конституция кўрсатмаларига амал қилишни ҳам тақозо этадиган юксак конституциявий маданият қарор топиши вазифалари билан бевосита боғлиқдир.

Муайян билимларга эга бўлиш мумкин, бироқ уларни амалиётда қўллаш уқуви бўлмаслиги мумкин¹».

Тарғибот натижасида тингловчи тафаккурида катор зиддиятлар юзага келади. Бу зиддиятлар яхши ҳам, ёмон ҳам эмас, улар бор ва улар билан ҳисоблашиш керак. Уларни ташқи ва ички зиддиятларга бўлиш мумкин. Ташқи зиддият – фуқаролик жамияти одамлари билиши, қилиши лозим бўлган фуқаролик жамияти қоидалари билан кечаги тоталитар жамиятдан чиқиб келаётган одамнинг қарашлари, хулқ-атвори, одатлари ўртасидаги тафовутда кўринади.

Тарғибот иқтисодда ҳам, саноатда ҳам, қишлоқ хўжалигида ҳам кучли самара беради. Мисол тариқасида, Бухоро вилояти Гиждувон туманидаги бир ижобий тажрибани келтирамиз.

«Бу йил об-ҳаво ёмон келиб, гўзани экишда 15 кун кечикдик. Бу кечикишнинг ўрнини фаол агротехник амалларни қўллаб, август бошида қопладик. Биз ўзи тарғибот-ташвиқотнинг кучига унчалик эътибор бермас эканмиз-да. Бошида чеканкани «15 кун олдин ўтказамиз», деган фикрни деҳқон-фермерларга тушунтириш қийин бўлди. Раисларни чақириб айтдик. Тушунтирдик.

Бўлмади.

Фермер хўжаликларига бориб учрашув, семинарлар ўтказдик, яна бўлмади. Охири ўзимиз 5–6 звенони йиғиб, гўзани қўлга олиб, қандай чеканка қилиш ҳақида туман телевидениесида клип тайёрладик. Ҳар куни қандай чеканка қилишни кўрсатиб турдик. Халқ тез, тўғри тушунди. Натижа жуда яхши бўлди. Энди бу усулни ҳар йили, қишлоқ хўжалигининг бошқа соҳаларида ҳам қўлламоқчимиз».

¹ **Акмал Саидов.** Конституция – мамлакатнинг демократик ривожланиш ва уни модернизация қилиш гарови. Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари. №4 (52) 2010, 8-б.

Хулоса: чеканкани «амалда кўрсатиш» орқали ўргатиш қандай тез самара берган бўлса, демократик маданиятни ҳам амалий, ҳаётий вазиятларни акс эттириб тарғиб қилинса, фуқароларда демократик маданиятга оид билим, кўникма ва малакалар тез шаклланади. Шу йўл билан уларнинг онгу тафаккурида миллий ғоя мустаҳкам ўрнашиб, ёт ғояларга жой қолмайди.

Чорак асрдан ўтди, миллий мустақиллигимизни авайлаб-асраб келмоқдамиз! Мустақил бўлмай туриб фаоллик, фаолликсиз эса мустақиллик бўлмайди. Фаол одамлар қўп бўлмаса, жамият фаол бўлмайди. Сушт бўлади, сушт ривожланади. Орқада қолади. Шунинг учун ҳам Президентимиз Шавкат Мирзиёев томонларидан бағрикенглик ва инсонпарварлик маданиятини ривожлантириш, миллатлараро тотувлик ва фуқаролараро ҳамжиҳатликни мустаҳкамлаш, ёш авлодни Ватанга муҳаббат ва садоқат руҳида тарбиялаш Ўзбекистонда давлат сиёсатининг энг муҳим устувор йўналишларидан бири этиб белгиланди. Инсон сўз, сон, рақам, расм ва ҳоказолар орқали демократия ҳақидаги билимларни эгаллайди. Буларнинг бари инсонга – уни ўзгартиришга қаратилса, буни амалга ошириш – тарғибот-ташвиқот дейилади. Шундай экан, бугун тарғибот ва ташвиқот масаласи амалий сиёсат масаласига айланди, деса бўлади. Демак, тарғибот-ташвиқот самараси жамият тафаккури, демократик ислохотлар самарасини белгиловчи бош омиллардан бирига айланади. АҚШга бугунги демократик тажрибасини йиғиш учун 200 йилдан ортиқ вақт керак бўлди. Ҳозир бу тажриба моҳиятини бир неча соатлик семинар, машғулотлар орқали билиб олиш мумкин. Шу маънода, қуйидаги хулоса келади:

Фуқаролик жамияти ғоясининг тарғиботи фуқаролик жамиятини қуришдан олдинда юради. Тарғибот музёрап кеманинг олмос нишига ўхшайди. У

мавҳумликнинг қалин музларини ёриб, фуқаролик жамиятига очиб боради. Тарғибот ўтмас бўлса, кеманинг юриши суст бўлади. Тарғибот тўхтаган кўни кема ҳам тўхтайдди.

Азалдан халқлар бир томондан қонун билан, иккинчи томондан уларнинг ақл-идрокига мурожаат билан йўлга солинган. Биз одамларга фуқаролик жамияти ҳақида нима гапираяпмиз? Қандай гапираяпмиз? Қандай кўрсатаяпмиз?

Одамлар ўзларини фуқаролик жамиятидагидек тутишлари учун улар демократик кўникма ва малакага эга бўлишлари керак. Машина ҳайдашни машина ичига кирмасдан ўрганиб бўлмайди.

Йўлда кетаётган одам ерда ётган 100 сўмлик пулни эгилиб олади. Оддий қоғоз парчасини олмайди. Унга шахсан фойдаси тегадиган гапни кутса, мажлисга боради, тегмаса бормайди. Демак, фуқаролик жамияти мавзусида ҳар қандай суҳбат, мажлис мавзусидан ҳар бир ўзбекистонлик ўзига фойда олсин. Савол берсин тўлиқ жавоб олсин, ҳаётида, бизнесида қўлласин, фойда топсин, раҳмат айтсин. Фуқаролик жамияти ғоясини тарғиб қилиш фуқаролик жамиятидаги каби бўлмоғи керак. Яъни, энди одамларни «мажлисга келмасанг...» деб тўплаш, «Мана бундай деб гапир» дейишларга эскича фикрлаш иситмаси сифатида қараш керак. Мажлис ўтказишдан бир ҳафта олдин эълон ёзиб, мавзусини, воизни, мажлисга келиш ихтиёрий эканлигини ёзиб қўйиш керак. Кампаниябозлик, ҳаммага, ҳамма жойда, ҳамманинг бир хил гапириши (чунки бизга шу топширилган, ўзбошимчалик қилмайлик, деб масъулиятдан қочишни оқлаб), одамларни ишдан, ўқишдан қолдириб аудиторияни тўлдириш, монологик «ўқув»лар. «Ўтган чоракдагига нисбатан фалон фоиз кўп тадбир ўтказиш» билдиргиларини бериш, мажлисларда кийин савол берганларга: «Нега бундай (ўйлаяпсан) сўраяп-

сан?!» – деб зуғум қилиб, тарафдорлардан айрила бо-риш – совет тарғиботининг ҳали эсимизда турган аъ-моли. «Озод бўлмок истасанг, ўзингни озод тут» деган эди ҳазрат Навоий. Фуқаролик жамиятини барпо этмок истар эканмиз, ўзимизни фуқаролик жамияти одамла-ридек тутишимиз керак.

Миллий мустақилликка эришилгач, илк устувор масалалар қаторида мафкура ва миллий ғояга эъти-бор ортиб, маънавият ва маърифат ишлари давлат аҳамиятига молик ишга айланди. Ҳар бир ташкилот-да «Маънавият ва маърифат» бўлими ишлаб, халқимиз қалбига шўролар ва бошқа мустамлакачилар тиги ет-казган жароҳатларни даволамокда.

3 – 4 ёшли гўдакларни, уларнинг гапларини кузат-ганмисиз? Ҳар бир бола ростгўй, демократ, эркин, мустақил. Лекин ўрта ёшга борган сари одамлар ора-сида бу сифатга эга одамлар камайиб боради. Демак, сабаб катталар ва уларнинг тарбиясида. Хуллас, тар-ғибот ва ташвиқот одамларни тарбиялайди. Уларнинг қарашлари, дунёқараши, ғоявий мафкураси, ҳатто динини ҳам ўзгартиришга кодир (прозелетизмни эс-лайлик).

Тўғри тарғибот одамларда янги ижтимоий фази-латларни оламга, жамиятга, ўз-ўзига муносабатларни шакллантиради. Шу боис муносабатни шакллантириш – тарғибот-ташвиқот ишларининг ҳақиқий обектини ташкил этади, дейиш мумкин. Фуқаролик жамияти-ни куриш, бу – демократик маданият соҳиби бўлган янги шахсни тарбиялаш, ўз навбатида янги демокра-тик муносабатларни шакллантиришдан иборат. Де-мак, бу вазифа тарғибот-ташвиқот ишларимиз етакчи масалалардан бири бўлмоғи лозим. Шундагина биз ёт ғоялар кириб келишининг олдини олган бўлаемиз. Чунки ҳар қандай дардни даволашдан кўра, унинг ол-дини олган афзалроқдир. Бегона ғояларга қарши кура-

шиш учун ҳам улар кириб келиб эгаллай оладиган жой колдирмаслигимиз лозим.

Бугун тарғибот – одамларни **«Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта, бахтли бўлишлари шарт!»** шиори остида маънавий рағбатлантириши, ташвиқот – **«Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт»** шавқини акс эттириши керак.

Президентимиз тарғибот-ташвиқотчилар олдида аниқ-тиник талаблар белгилаб берган. Яъни, тадбирларни:

– расмийчилик ва баландпарвозлик ҳолатларига йўл қўймасдан;

– кенг жамоатчилик вакиллариини жалб этган ҳолда;

– одамларнинг қалби ва онгига етиб борадиган, уларнинг қайфиятини қўтарадиган;

– янги марралар сари илҳомлантирадиган;

– янги ижодий кучларни, истеъдодли ёшларни, кенг жамоатчиликни жалб этиб;

– уларнинг руҳи ва қайфиятини қўтарадиган;

– ташвиқотчи;

– расмийчилик ва баландпарвозлик кўринишларидан холи тарзда;

– халқчил ва ташвиқотчи руҳда ўтказишига алоҳида эътибор қаратиши вазифаси юклатилган. Бу эса мутасаддилар, тарғиботчи ва ташкилотчиларга катта масъулият юклайди.

МУНДАРИЖА

Кириш.....	3
Ғоянинг асосий хусусиятлари.....	5
Миллий ғоя – миллат орзу-умиди	17
Тарғибот самараси	24

ОТАБЕК БОЗОРОВ

МИЛЛИЙ ҒОЯ ВА ТАРҒИБОТ САМАРАДОРЛИГИ

Тошкент «Маънавият» 2018

Мухаррир *Ф. Эргашев*

Мусаввир *Ш. Соҳибов*

Мусаххих *М. Ҳасанова*

Компьютерда тайёрловчи *Ш. Соҳибов*

Лицензия АІ №189, 10.05.2011 йилда берилган.

Босишга 10.09.2018 йилда рухсат этилди. Бичими 84x108 ^{1/32}.

Таймс гарнитураси. Офсет босма усулида босилди. Шартли б. т. 1,68.
Нашр т. 1,42. 3000 нусха. Буюртма № 18-48. Нархи шартнома асосида.

«Маънавият» нашриётида чоп этилди. 100047. Тошкент,
Тараққиёт 2-берккўча, 2-уй. Шартнома № 21-18.

8/12

ISBN 978-9943-04-356-5

9 789943 043565

Manavijai